

Особливості фінансування суспільних благ в епоху глобальних трансформацій: теоретичні та прикладні аспекти

Розглянуто специфіку глобальних суспільних благ та особливості їх фінансування, виокремлено специфічні особливості суспільних благ та розмежовано категорії «суспільні блага», «патронатні блага», «мериторні блага», запропоновано аналізувати доцільність фінансування суспільних благ з точки зору їх соціальної ефективності.

Ключові слова: патронатні блага, мериторні блага, суспільні блага, глобальні суспільні блага, регіональні суспільні блага, національні суспільні блага, локальні суспільні блага.

Частина 1

Постановка проблеми

Головною метою функціонування суспільного сектору економіки є продукування специфічних товарів та послуг, потребу в яких не задовольняє ринок і які споживаються не індивідуально, а колективно. В сучасній економічній теорії існує кілька категорій, якими вчені позначають такого типу блага: «патронатні блага», «суспільні товари і послуги», «мериторні блага».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Незважаючи на те, що феномен суспільних благ достатньо широко розкритий у працях *М. Блауга, К. Вікселя, Е. Ліндаля, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, Л. Якобсона*, однак залишається проблема «підміни понять» у процесі їх державного фінансування, адже не завжди пропозиція суспільних благ повинна формуватися виключно інституціями суспільного сектору економіки.

Отже, метою статті є розмежування категорій «патронатні», «суспільні» та «мериторні» блага, аналіз доцільності державної опіки над ними в умовах глобальних змін, оцінка ефективності залучення до їх продукування наддержавних інституцій, формулювання авторських рекомендацій щодо вдосконалення механізмів їх фінансування у ХХІ столітті.

Виклад основного матеріалу

Поділ благ на достойні («патронатні блага»), виробництво й споживання яких доцільно стимулювати на державному рівні, та недостойні (антиблага), споживання яких повинно заборонятись в установленому порядку або не стимулюватись, незважаючи на прагнення індивідів придбати їх через своє «невігластво» (наприклад, алкогольні і тютюнові вироби, наркотики, друковані видання та аудіоносії, в яких пропагується насилля), базується на працях *Р. Масгрейва* [1].

Державна підтримка виробництва «патронатних благ» (*protected goods*) пов'язана з нормативним інтересом суспільства і має переважно добродійний характер (соціальна корисність). Мотивація до спонсорських витрат щодо такого типу благ ґрунтується на

Длугопольський Олександр Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії Тернопільського національного економічного університету.

визнанні донора і формуванні його позитивного іміджу. Образ держави-мецената становить сьогодні основу світогляду бюрократії, що трансформувала інститут суспільної опіки у феномен особистого меценатства за рахунок бюджетних коштів. Як справедливо відзначає *О. Рубінштейн* [2], поширення поведінки донора, який жертвує власні ресурси, на дії державних інститутів, що витрачають суспільні кошти, стало однією з основних причин неефективного використання бюджетних ресурсів і недофінансування організацій соціальної сфери.

Ідея державної опіки для виробництва окремих суспільно важливих товарів і послуг (наприклад, підтримка консерваторій у Австрії, закладів вищої освіти у Німеччині, наукової діяльності у США, Канаді), бере початок з кінця XIX століття у працях представників німецької школи політичної економії (*К. Менгер, А. Шаффле, К. Шмідт, Х. Йехт*). Вчені наполягали на тому, що сукупність осіб здатна генерувати специфічні цілі (формувані колективні потреби), відмінні від інтересів самих індивідів, у т.ч. стосовно певних благ (суспільна мотивація інституту опіки) [3; 4].

«Патронатним благам» притаманні п'ять базових ознак, що виділяють їх із кола товарів і послуг в окрему групу: по-перше, вони генерують екстернальні ефекти (породжують зовнішню економію або зовнішні втрати); по-друге, стосуються природних монополій, що неефективно перерозподіляють ресурси; по-третє, несуть потенціал інформаційної асиметрії та сприяють формуванню ринків з несприятливим відбором (*adverse selection*); по-четверте, є продуктами «економіки Баумоля», що страждає «хворобою цін»¹, адже у різних видах культурної діяльності витрати театрів та концертних організацій зростають швидше, ніж доходи від продажу білетів; по-п'яте, охоплюють коло суспільних товарів і послуг з притаманним їм «парадоксом суспільних благ»².

Однак, як відзначають у своїх дослідженнях фундатори теорії економічної соціодинаміки *Р. Грінберг* та *О. Рубінштейн* [5; 6], для того щоб товар чи послуга належали до класу патронатних благ, необхідно і достатньо, щоб вони мали соціальну корисність. Причому до патронатних благ можуть належати як суспільні, так і приватні товари і послуги, адже світовою наукою поки що не вироблено чітких критеріїв благ, що підпадають під державну опіку (категорія патронатних благ виходить за межі суспільного сектору економіки). Вони залежать перш за все від стану економіки, історико-культурних та соціально-економічних особливостей траєкторії попереднього розвитку, стратегічних і тактичних векторів економічної політики. Тому в коло таких благ потрапляють, наприклад, «хліб і видовища» у античні часи, продовольчі картки в часи Другої світової війни, зернові під час «продовольчих криз», тропічні фрукти в скандинавських країнах у наш час. До того ж нерідко держава опікується наданням приватних товарів під впливом політичних чинників, соціально-культурних мотивацій, що часто не кореспондується з пріоритетами економічної ефективності. Так, у 2009 р. на території Саратовської області (Росія) з метою оздоровлення школярів молодшого віку була реалізована програма «Шкільне молоко», згідно з якою молоком

¹ «Хвороба цін» пов'язана з випадками та певними етапами соціально-економічної діяльності, коли витрати виробництва зростають швидше, ніж ціни на кінцевий продукт, або граничні витрати скорочуються повільніше за ціни (наприклад, культурні блага, інноваційні продукти з підвищеним ризиком розробок).

² «Парадокс суспільних благ» базується на протиріччі між феноменом «фрирайдерства» (мотивація індивідів не виявляти попиту на суспільні товари), який зумовлює нульову оцінку індивідуальної корисності суспільних товарів і послуг, а отже, і нульову суспільну цінність таких благ та очевидною потребою державних інтервенцій на ринок суспільних благ, які, отже, повинні володіти ненульовою суспільною цінністю.

забезпечувалися школярі з I по IV класи. На фінансування додаткового «молочного харчування» з обласного бюджету було виділено субвенцію у 1,5 млн руб. [7].

З цього приводу варто зазначити, що актуальність державної опіки зумовлена кількома факторами: по-перше, ринку притаманний перманентний дефіцит пропозиції патронатних благ, оскільки від виробництва кожної додаткової одиниці таких товарів суспільство отримує суттєву корисність, натомість дохід конкретного виробника при цьому не збільшується; по-друге, серед економічних агентів існує схильність до недостатнього обсягу споживання таких благ, оскільки у випадку зниження доходів саме від таких товарів і послуг особи відмовляються в першу чергу, погіршуючи у загальнонаціональному масштабі рівень та якість життя. У вітчизняній економіці існує значний потенційний попит на патронатні блага, який не задовольняється через брак ресурсів (табл. 1). Так, на недостатність доходів для фінансування медичного обслуговування вказують 58% громадян, освіти – 62%, культури і відпочинку – 75%. Згідно із соціологічними опитуваннями 2009 р. 48% домогосподарств бажають, проте не можуть придбати медичні послуги у зв'язку з нестачею фінансових ресурсів; послуги освіти хочуть і не можуть профінансувати приблизно 19% опитаних; від послуг відпочинку і культури через фінансові причини відмовляються в середньому 47% респондентів.

Таблиця 1 – Достатність доходів для задоволення потреб населення України у деяких патронатних благах, %*

Патронатні блага		Більш ніж достатньо	Достатньо	Трохи не вистачає	Недостатньо	Не можуть визначитися
Медичне обслуговування	2000	0,3	10,7	-	89,0	-
	2004	0,8	14,6	18,8	59,9	5,9
	2008	0,7	16,2	19,1	57,9	6,1
Освіта	2000	-	12,9	-	86,3	-
	2004	1,0	11,9	12,0	61,8	13,3
	2008	1,2	9,9	12,3	62,2	14,4
Культура та відпочинок	2000	-	-	-	-	-
	2004	0,7	4,3	10,4	75,7	8,9
	2008	0,7	4,9	11,7	75,3	7,4

*Примітка. Розраховано автором на основі [8].

Отже, якщо вищенаведена група товарів і послуг може претендувати на державний патерналізм (опіку), то інша група – «антиблага» (*bad goods*) – потребує державної заборони та суспільного осуду. До таких антиблаг прийнято відносити виробництво і вживання наркотичних речовин, алкоголю, паління, проституцію, аборти. На користь адміністративної заборони антиблаг прогібіціоністи (від англ. *Prohibition* – заборона) висувують два аргументи:

1) споживання цих товарів і послуг завдає шкоди самому споживачеві, який, з огляду на неповну поінформованість та обмежену раціональність поведінки, обов'язково потребує зовнішньої заборони. Тобто ігнорування багатьма індивідами інформації про шкідливість заборонених товарів, яка поширюється інститутами суспільного сектору, а також об'єктивна складність правильного співвідношення очікуваних вигод і втрат від споживання антиблаг (корисність споживач отримує одразу, а повні витрати сплачує впродовж відстроченого періоду часу), зумовлюють

актуальність втручання суспільного сектору в ці процеси;

2) споживачами антиблаг завдається шкода третім особам. Тобто ці товари і послуги спричиняють появу негативних зовнішніх ефектів для сторонніх осіб (наприклад, вживання алкоголю або наркотиків нерідко призводить до злочинів та руйнує сім'ї, проституція сприяє поширенню венеричних хвороб тощо).

Історично по Європі «прокотилось» кілька хвиль заборон, пов'язаних з антиблагами. Перша хвиля (кінець XVIII – початок XIX століття) завершилася формуванням нових неформальних культурних норм, що ґрунтувались на протестантській трудовій етиці. Концепції *К. Полані* та *М. Фуко* акцентують увагу на тому, що капіталізм під лозунгами економічної і політичної свободи не лише відміняв старі заборони, але й породжував безліч нових [9]. Австро-американський історик-економіст *К. Полані* звернув увагу на те, як у капіталістичному суспільстві викоринювалась добродійність на користь бідних [10]. Так, якщо в добу середньовіччя допомога бідним розглядалась як богоугодна справа, то в Новий час жебраків стали сприймати як осіб, допомагати яким марно і навіть аморально. Французький історик-культуролог *М. Фуко* зробив акцент на зміні сексуальної культури Нового часу – характерний для доби Відродження «культ тіла» змінився в європейських країнах на суворе табування тілесності, впровадження багатьох заборон на будь-який прояв сексуальності [11].

Друга хвиля заборон (кінець XIX – початок XX століття) перевела неформальні запити у формальні (юридичні). При цьому криміналізувались насамперед ті морально осудні задоволення, що були більш доступними для «низових верств» населення і користувались найбільшою популярністю (азартні ігри, проституція, наркоманія, алкоголізм). Еліта юридично обмежувала споживацьку поведінку простолюдинів, примусово змушуючи їх зберігати свій людський капітал.

Коли з 60-х років XX ст. на Заході пуританські цінності поступово замінювались на гедоністичні, система заборон на антиблага поступово почала демонтуватись. Кінець XX – початок XXI століття ознаменувався історичним зламом у психологічному сприйнятті антиблаг, формуванні основ постіндустріального суспільства, яке генерує ініціативних індивідів, здатних до самонавчання та нестандартного мислення, яким, отже, не потрібні заборони (прогібіціонізм як економічний інститут перестає бути необхідним). Рух до «суспільства без заборон» сьогодні підтримується багатьма вченими та політиками, незважаючи на збереження деяких адміністративних бар'єрів для певних недостойних благ.

Так, як свідчать дані табл. 2, у багатьох країнах світу на національному рівні діють жорсткі обмеження щодо вживання алкоголю, азартних ігор, здійснення абортів тощо. Також забороняються, вже на глобальному рівні, збут та вживання наркотичних речовин, робота в секс-індустрії, надання послуг з евтаназії та торгівля органами для трансплантації. Однак, незважаючи на численні заборони і суспільний осуд таких видів діяльності, існують країни, де окремі види антиблаг стають джерелом легальних прибутків не лише бізнесу, але й держави, а також своєю «візитною картою» країни, сприяючи поживленню туризму (наприклад, Нідерланди щодо вживання «легких» наркотиків та проституції, Монако і США щодо азартних ігор).

Сьогодні, на наш погляд, на рівні світової спільноти та окремих національних держав простежується чіткий «конфлікт заборон і дозволів». Так, якщо на національному рівні домінує тенденція заборони наркотиків (за винятком деяких країн), то на рівні міжнародних інститутів ця концепція не користується популярністю¹.

¹ Навіть епідемія СНІДу 80-х рр. XX ст. не зупинила світову тенденцію легалізації наркотиків і проституції.

Таблиця 2 – Основні антиблага в системі національної та глобальної економіки*

	Анти-блага	Приклади заборони	Приклади дозволу
1. Товари та послуги, заборонені на рівні окремих країн (національний рівень)			
1.1	Алкоголь	«Сухий закон» у Канаді 1901-1919 рр., Фінляндії 1919-1932 рр., США 1920-1933 рр., Росії 1914-1925 рр., а також у 50-х та 80-х рр. в СРСР. Сьогодні заборона на вживання та розповсюдження алкоголю збереглася в деяких ісламських країнах: Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія	Більшість країн світу дозволяє вживання алкоголю лише повнолітнім особам (наприклад, з 21 року у США, 18 років – Німеччині, Росії, Україні)
1.2	Азартні ігри	Заборона на ігрові будинки у Великобританії з XVI ст. до середини XX ст., заборона на азартні ігри в окремих штатах США та обмеження азартних ігор в Інтернеті, ліквідація індустрії азартних ігор у СРСР у 1928 р., посилення обмежень на ігровий бізнес у Росії 2006-2007 рр. та проект зосередження його в кількох спеціалізованих зонах 2009 р., заборона цього виду діяльності в Україні 2009 р. та Південній Кореї (у країні дозволено грати у азартні ігри лише іноземцям)	Штати Нью-Джерсі (м. Атлантик-Сіті) та Невада (м. Лас-Вегас) у США, м. Монте-Карло у Монако
1.3	Аборти	Юридична заборона абортів 1867 р. у Великобританії, 80-х рр. XIX ст. в США, діюча заборона на аборти в Чилі та багатьох країнах Африки	Аборти «за спеціальними показниками» в Іспанії, Німеччині, Бразилії, аборти «за бажанням» в Україні, Росії, США, Канаді, Тунісі
2. Товари та послуги, заборонені на рівні світової спільноти (глобальний рівень)			
2.1	Наркотики	Світова система заборони на торгівлю наркотиками, за винятком медичної сфери їх застосування (Гаазька конвенція з опіуму 1912 р., Єдина конвенція про наркотичні речовини 1961 р., Віденська конвенція про психотропні речовини 1971 р., Конвенція боротьби проти незаконного обігу наркотиків і психотропних речовин 1988 р.)	Ліберальна політика щодо наркотиків у Бельгії, Данії, Нідерландах, Португалії, Італії, Канаді
2.2	Секс-індустрія	Створення Комісії боротьби з проституцією у Росії 1919 р., запровадження системи спеціальних установ перевиховання для повій у СРСР 1929 р., заборона проституції в Японії 1957 р., заборона організації секс-бізнесу в Україні, Росії, Швеції, Норвегії, Фінляндії, США	Легалізація проституції у Німеччині, Нідерландах, Швейцарії, Італії, Туреччині, Австралії
2.3	Евтаназія	Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. регулюють право людей на життя, а Декларація Всесвітньої медичної асоціації про евтаназію 1987 р. закріплює неетичність надання послуг з полегшення пацієнтам відходження з життя	Легалізація пасивної евтаназії в США 1976 р., Ізраїлі, Великобританії, Франції 2002-2004 рр., активної евтаназії – у Нідерландах 1984 р., штаті Орегон США 1997 р., Бельгії 2002 р.
2.4	Торгівля органами для трансплантації	Керівні принципи ВООЗ, що регламентують трансплантацію органів і тканин людини 1987 р., Конвенція ООН проти організованої транснаціональної злочинності 2000 р., Додатковий протокол до Конвенції з прав людини і біомедицини стосовно трансплантації органів і тканин людського походження 2002 р. забороняють торгівлю донорськими органами і тканинами	У деяких країнах світу дозволена трансплантація органів і тканин від добровільних донорів або померлих осіб (наприклад, Ізраїль, Україна, Туреччина)

*Примітка. Авторська розробка.

Ю. Латов з приводу цього зауважує, що в світі існує низка організацій, які мають на меті пом'якшення сучасної репресивної політики стосовно наркотиків – Європейський

рух за нормалізацію наркотичної політики *EMNDP* (*European Movement for the Normalization of Drug Policy*), Радикальна антизаборонна координація *CORA* (*Coordination Radical Antiprohibitionniste*), Антизаборонна міжнародна ліга *LIA* (*Ligue International Antiprohibitionniste*), Американський фонд наркотичної політики *DPF* (*Drug Policy Foundation*) [9]. Аналогічні антипрогібіціоністські організації, які діють на національному рівні, існують у Швейцарії, Бельгії, Великобританії, Італії, Німеччині, Нідерландах. Також активними учасниками руху за легалізацію наркотиків є авторитетні діячі науки і політики – *М. Фрідмен, Дж. Шульц, Дж. Сорос*¹.

Вважаємо, що легалізація антиблаг (радикальна чи поступова) через урядові рішення здатна не лише видозмінювати сприйняття індивідами цих благ у подальшому, але й трансформувати колишні «антиблага» в сучасні «патронатні блага». Наприклад, сьогодні на міжнародному рівні активно обговорюється проблема «чорної трансплантології» і лунають заклики до узаконення та суворого контролю над торгівлею донорськими органами (у 2003 р. за таку ініціативу виступала президент Комітету з трансплантології Королівського медичного об'єднання Великобританії *Н. Хакім*) [12]. Легальне «умонтування» в систему медичних послуг трансплантації донорських органів на рівні окремих країн та світової спільноти в цілому здатне перетворити цей «чорний бізнес» на сферу спасіння та продовження людського життя, що в кінцевому підсумку є достойним благом («патронатним благом»), проте за підтримки інститутів громадянського суспільства. Також дозвіл на некомерційну евтаназію в деяких країнах світу сприяв тому, що лише у 2002 р. в Бельгії правом на неї скористались 400 осіб, а у 2005 р. в Нідерландах – 4300 осіб. Полегшення страждання смертельно хворих осіб через евтаназію, на наш погляд, може розглядатись через призму достойних благ, хоча моральні та релігійні принципи більшості людей однозначно відносять інститут евтаназії до антиблаг.

Однак найпоширенішою класифікацією благ, що приймається за основу при детальному вивченні окремих їх видів, є поділ благ на приватні, корисність від яких отримує виключно одна особа, яка оплачує їх придбання, та суспільні, які агенти, що децентралізовано діють на ринку, можуть і не надавати, хоча їх постачання приносить значний позитивний суспільний ефект. Ретроспективно ідея суспільних благ базується на трактатах західноєвропейських мислителів гуманістичного напрямку XVI-XVIII століть (англійська традиція фінансової думки) *Ж. Бодена, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж. Руссо* та інших. З авторів XX століття, які займались цією проблемою, виділяються роботи Нобелівських лауреатів *П. Самуельсона, Дж. Б'юкенена, Р. Масгрейва* [13; 14]. Відомими дослідниками феномену суспільних благ є *Г. Таллок, М. Олсон* (США), *А. Пікок, Дж. Хед* (Великобританія), *Л. Йохансен* (Швеція), *Д. Кампа* (Італія) [15]. Американський вчений *К. Боулдінг* «ввів» категорію суспільного блага за межі економіки, наділяючи його також соціальними та етичними властивостями (наприклад, державна адміністрація, органи правосуддя, поліції) [16]. *Е. Доунс* у праці «Економічна теорія демократії» запропонував таке визначення: «суспільне (колективне) благо – це

¹ Наприклад, Дж. Сорос у 2010 р. виділив мільйон доларів для фінансування кампанії на підтримку законопроекту про легалізацію використання марихуани і її виробництва в невеликих кількостях в штаті Каліфорнія (США). На думку фінансиста, контрольований обіг марихуани допоможе заощадити для платників податків мільярди доларів, що витрачаються зараз на припинення її розповсюдження та утримання в тюрмах людей, які, по суті, нічого протиправного не вчинили. Заборону марихуани він вважає причиною створення расової нерівності, оскільки афроамериканців, які курять марихуану нарівні зі світлошкірими громадянами, поліцейські затримують за її зберігання в три, п'ять і навіть у десять разів частіше.

таке благо, що забезпечує неподільні вигоди, тобто саме його існування дозволяє кожній особі скористатися ним незалежно від того, скільки інших людей отримують вигоду з нього» [18]. П. Самуельсон визначає суспільне благо як благо «колективних витрат», що входить до складу двох і більше індивідуальних функцій корисності [19]. М. Блауг, спираючись на дослідження У. Маццолі [20], сформулював таке визначення: «особлива природа суспільних благ полягає в тому, що їх споживання може бути виключно спільним та однаковим: що більше припадає одному домогосподарству, то більше, а не менше дістається будь-якому іншому» [21]. К. Віксель підкреслював у своїй дисертації «Дослідження з теорії фінансів» (1896 р.), що спільний попит на такого типу блага призводить до того, що ринковий механізм не спроможний спонукати споживачів виявити свої уподобання до суспільних благ. Кожний індивід з його власними засобами не зможе нічого внести у процес забезпечення суспільними благами тому, що його рішення не впливає на їх сукупну пропозицію; кожний отримує вигоду від суспільного блага незалежно від того, платить він за нього чи ні. За визначенням Г. Ахінова, суспільне благо, на відміну від приватного, – це «благо, використання якого приносить прибуток у вигляді більшої корисності чи менших витрат більш ніж одній особі одночасно» [22].

Таким чином, суспільні блага можна поділити за критерієм охоплення на глобальні (доступні жителям всієї планети: міжнародна стабільність, боротьба із забрудненням повітря), національні (доступні одночасно цілій нації: дипломатичні послуги, національна безпека, заходи щодо захисту довкілля) та локальні (споживачами благ є лише жителі окремого регіону: пожежна охорона, охорона громадського порядку, світлофори).

Теоретична дискусія про суспільні блага, ефект від яких поширюється далеко за межі національних економік, була ініційована різними агенціями ООН (зокрема, Програмою розвитку ООН – *UNDP*), за фінансової підтримки яких була опублікована колективна праця «Глобальні суспільні блага: міжнародне співробітництво у XXI столітті» [23]. Книга розглядає застосування концепції суспільних благ у різних сферах міжнародних відносин, зокрема, міжнародній торгівлі, питаннях збереження навколишнього природного середовища, суспільної безпеки та охорони здоров'я. Вчені визначили дві базові характеристики глобальних суспільних благ: 1) оскільки ці блага є суспільними, то вони характеризуються відсутністю конкуренції у споживанні та проблемою невиключності у використанні [24]; 2) глобальність благ означає те, що вони є універсальними для усіх країн, людей і поколінь.

Узагальнюючи численні напрацювання науковців у галузі суспільних благ та глобальної економіки [23; 29; 30; 31; 32; 33; 34; 35], сформулюємо авторське визначення категорії «глобальні суспільні блага» як сукупність не лише товарів і послуг, яким притаманні риси суспільних благ та «ефект переливу» (*spill-over range*) [25], згідно з яким корисний ефект від їх існування поширюється далеко за межі національних економік, але й комплекс правових норм, соціально-етичних критеріїв, політичних механізмів забезпечення населення усього світу базовими цінностями (наприклад, зниження масштабів бідності, голоду, підвищення рівня грамотності та охорони здоров'я). Зауважимо, що в працях деяких вчених (П. Сталгрен, Д. Велде, Г. Рейзен, М. Сото) [26; 27; 28] глобальні суспільні блага розглядаються у взаємозв'язку із так званими регіональними суспільними благами, які мають дещо менший «ефект переливу», що поширюється лише на певні регіони світу (наприклад, Африку), сукупність взаємозв'язаних країн (наприклад, країни Балтії, ЄС). Комплекс глобальних і

регіональних суспільних благ у цьому контексті утворює так звані транснаціональні (міжнародні) суспільні блага. Однак, на наш погляд, сьогодні достатньо проблематично виявити межі «закінчення» регіональних і «початку» глобальних суспільних благ, оцінити інтенсивність та глибину «ефекту переливу» в умовах динамічного розвитку світової економіки, отже, ми вважаємо за недоцільне розмежовувати ці види благ і усі позитивні ефекти, що стосуються більш ніж однієї країни, вважатимемо глобальними суспільними благами.

1. *Musgrave R. A. The Theory of Public Finance* / R. A. Musgrave. – New York : McGraw-Hill, 1959.
2. *Рубинштейн А.Я.* К теории рынков «опекаемых благ»: доклад на Секции экономики отделения общественных наук РАН 25 марта 2008 г. / А. Я. Рубинштейн // Теоретическая экономика : Научные доклады Института экономики РАН : в 4-х томах. Т.1. –М. : Экономика, 2010. – С. 9–66.
3. *Рубинштейн А. Я.* Рождение теории. Разговоры с известными экономистами / А. Я. Рубинштейн. – М. : Экономика, 2010. – 224 с.
4. *Шкромада В. В.* Опекаемые блага и бюджетное финансирование культуры: межстрановой анализ / В. В. Шкромада. – М. : МГУ, 2009.
5. *Гринберг Р. С.* Экономическая социодинамика / Р. С. Гринберг, А. Я. Рубинштейн. – М., 2000.
6. *Гринберг Р. С.* Социальная экономика: введение в новую аксиоматику / Р. С. Гринберг, А. Я. Рубинштейн // Российский экономический журнал. –1997. –№ 1.
7. *Котельников А. А.* Государственная поддержка воспроизводства опекаемых благ / А. А. Котельников // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук : 08.00.01 – экономическая теория. – Саратов, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.seun.ru>.
8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. *Латов Ю. В.* Запретить нельзя, разрешить: экономический анализ институтов прогибционизма и антипрогибционизма / Ю. В. Латов // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2009. – Т. 7. – № 4.
10. *Поланья К.* Великая трансформация / К. Поланья. – СПб. : Алетейя, 2002.
11. *Фуко М.* Воля к знанию (История сексуальности) / М. Фуко // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М. : Магистериум, 1996.
12. *Бабасян Н.* Удар по почкам. В Британии хотят легализовать торговлю органами / Н. Бабасян, Е. Лория, А. Нарышкина, Д. Филимонов // Известия. –2003. –23 мая.
13. *Musgrave R. A. The Voluntary Exchange Theory of Public Economy* / R. A. Musgrave // Quarterly Journal of Economics. – 1939. – № 3. – P. 213–217.
14. *Samuelson P. A. The Pure Theory of Public Expenditures* / P. A. Samuelson // Review of Economics and Statistics. – 1954. – № 4. – P. 387–399.
15. *Андрущенко В. Л.* Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів / В. Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000.
16. *Boulding K. E. Beyond Economics: Essays of Society, Religion and Ethics* / K. E. Boulding. – Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1968.
17. *Tiebout Ch. M. A Pure Theory of Local Expenditures* / Ch. M. Tiebout // The Journal of Political Economy. – 1956. – № 5. – Vol. 64. – P. 416–424.
18. *Downs A. An Economic Theory of Democracy* / A. Downs. – New York : Harper and Row Publishers, 1957. – 310 p.
19. *Samuelson P. A. The Pure Theory of Public Expenditures and Taxations* / P. A. Samuelson // Public Economics / by J. Margolis and Y. Guitton. –London, 1969.
20. *Musgrave R. A. Classics in the Theory of Public Finance* / R. A. Musgrave, A. T. Peacock. – London, 1958.
21. *Блауг М.* Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг ; пер. з англ. – К. : Основи, 2001. – 670 с.
22. *Ахинов Г. А.* Основы экономики общественного сектора: курс лекций / Г. А. Ахинов. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2003.

О.В. Длугопольський. Особливості фінансування суспільних благ в епоху глобальних трансформацій: теоретичні та прикладні аспекти

23. Kaul I. Global Public Goods: International Cooperation in the 21–st Century / I. Kaul, I. Grunberg, M. Stern. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 592 p.
24. Ostrom E. Neither Market nor State: Governance of Common–Pool Resources in the 21–st Century / E. Ostrom. – Washington, D.C., 1994.
25. Sandler T. Intergenerational Public Goods: Strategies: Efficiency and Institutions / T. Sandler. – New York : Oxford University Press, 1999.
26. Reisen H. Financing Global and Regional Public Goods through ODA: Analysis and Evidence from the OECD Creditor Reporting System / H. Reisen, Soto M., Weithöner Th. // OECD Development Centre Working Papers. – 2004. – № 232.
27. Stalgren P. Regional Public Goods and the Future of International Development Co–operation / P. Stalgren // EGD Working Paper. – 2000. – № 2.
28. Velde D. W. Aid Financing for International Public Goods? / D. W. Velde // ODI Opinions. – 2002. – February [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.odi.org.uk>.
29. Poverty Reduction and Global Public Goods: Issues for the World Bank in Supporting Global Collective Action. – Washington, DC, 2000.
30. Kaul I. Providing Global Public Goods: Managing Globalization / I. Kaul, P. Conceicao, K. Goulvern, R. U. Mendoza. – New York : Oxford University Press, 2003. – 646 p.
31. Morrissey O. Defining International Public Goods: Conceptual Issues / O. Morrissey, D. Velde, A. Hewitt // International Public Goods: Incentives, Measurements and Financing. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 2002.
32. Smith R. Communicable Disease Control: a Global Public Good Perspective / R. Smith, D. Woodward, A. Acharya, R. Beaglehole, N. Drager // Health Policy and Planning. – 2004. – № 19(5). – P. 271–278.
33. Ferroni M. Reforming Foreign Aid: The Role of International Public Goods / M. Ferroni // Working Paper Series of Operations Evaluation Department. – 2000. – № 4.
34. Sandler T. Global and Regional Public Goods: a Prognosis for Collective Action / T. Sandler // Fiscal Studies. – 1998. – № 19. – P. 221–247.
35. Sagasti F. Financing and Providing Global Public Goods: Expectations and Prospects / F. Sagasti, K. Bezanson // Report Prepared on Behalf of the Institute of Development Studies for the Ministry of Foreign Affairs of Sweden. – Stockholm, 2001.

Отримано 24.10.2010 р.

А.В. Длугопольский

Особенности финансирования общественных благ

в эпоху глобальных трансформаций: теоретические и прикладные аспекты

Рассмотрена специфика глобальных общественных благ и особенности их финансирования, выделены специфические особенности общественных благ и разграничены категории «общественные блага», «патронатные блага», «мериторные блага», предложено анализировать целесообразность финансирования общественных благ с точки зрения их социальной эффективности.

Ключевые слова: патронатные блага, мериторные блага, общественные блага, глобальные общественные блага, региональные общественные блага, национальные общественные блага, локальные общественные блага.

O. V. Dluhopolskyy

Features of public goods financing

in an era of global transformations: theoretical and applied aspects

We consider the specifics of global public goods characteristics and their financing. It is mentioned specific characteristics of public goods and delineated categories of ‘public goods’, ‘patronizing good’, ‘meritoral good’. It is also suggested to analyze the feasibility of public goods financing in terms of social efficiency.

Keywords: patronizing benefits, meritoral good, public goods, global public goods, regional public goods, national public goods, local public goods.